

Coronavirus og japanske religioner

Esben Andreasen

I skrivende stund (8.4.2020) synes Japan at være sluppet nådigt gennem pandemien - foreløbigt. Iflg. DR er der kun død en person pr. en million indbyggere, mens tallet for Danmark er 24. Selvfølgelig kan det hurtigt ændre sig, men Japan har en meget høj hygiejnisk standard (ingen håndtryk eller knus, skoldhede bade, ansigtsmasker ved forkølelse).

Alligevel – og naturligvis – har japanske religioner reageret på og håndteret deres praksis på grund af coronavirusen.

Her følger et udvalg af japanske religioners reaktioner¹. Oversigten dækker langt fra alle religioner, men jeg har udvalgt de religioner, der er repræsentative for japanske religioner i almindelighed i deres holdning til coronavirus pandemien.

Generelt har alle religioner indført en række forholdsregler vedrørende hygiejne og smitterisiko, samt udsendt optagelser af bøn fremført af ledende præster og munke fra hovedtempler, som tilhængerne har kunnet streame. Det gælder for eksempel en række zenbuddhistiske retninger og Soka Gakkai. Desuden har en række religioner doneret større pengebeløb til sundhedsvæsenet i Japan til bl.a. indkøb af værnemidler.

Folklore og mytologi

Lad mig begynde lidt uden for religionerne.

Billedet af en såkaldt *amabie* stammer fra Edo-perioden. Figuren – halv fisk, halv fugl, og med 3 ben – har følgende baggrundshistorie: *Amabie* dukkede op af bølgerne ud for øen Kyushu og fortalte en forbipasserende, at der ville komme 6 år med god høst, men der ville også komme en pest. Ånden fortalte endvidere, at hvis billedet af den blev delt, ville pesten kunne holdes nede. Det skete – og pesten forsvandt.

(Foto: Kyoto University)

¹ Muligheden for at skrive denne artikel i Danmark beror på stor hjælpsomhed fra personer i Japan, som har givet mig ideer: Esben Petersen (Nanzan Universitet), Haruo Sakurai (Kogakkan Universitet), Jiro Imai (Happy Science) og Michiaki Okuyama (Toyo Eiwa Universitet).

Forskere anbringer *amabie* i kategorien *yokai*², hvortil også de mere kendte væsener, som *oni* og *kappa* hører. I slutningen af Edo-perioden blev Japan tvangsåbnet, og med åbningen fulgte sygdomme som pesten.

I dag har *amabie* fået nyt liv og kunstnere i Japan fremstiller nye billeder af ånden, som så distribueres, ligesom den optræder i *anime* og videospil. Muligvis er tankegangen dengang og nu ikke så forskellig fra hinanden, mener en forsker, da billeder virker som talismaner – også i dag.³

Shinto

Shinto har renhed som varemærke, og det er oplagt at en virusssmitte påvirke religionen. Ved besøg i helligdommene ser man, at de små øser med vand til at rense hænder og mund er fjernet fra *temizuya* (renselsesstedet), for ikke at være en smittekilde. I nogle helligdomme er de erstattet med flasker med desinficeringsprit, hvilket giver fin mening.

Forårets mange *matsuri* (religiøse fester) udføres dette år af præsterne alene. Processioner, hvor bærbare skrin (*dashi*) føres rundt i nabolaget, båret på skuldrene af unge mænd og kvinder, er afløst. Ise-helligdommene har oplevet en nedgang i antallet af besøgende på 60 procent.

Men andre initiativer optræder. For eksempel *chinowa*, som ses på billedet. En krands af strå, som renser de personer, der går igennem den. Fotoet er fra Yasaka-jinja i Kyoto, som har en speciel historie vedrørende epidemier. Den blev bygget for at beskytte byen mod pest, og helligdommens Gion-matsuri hver år i juli-måned fejrer mindet om pestens overvindelse.

Chinowa ved Yasaka-jinja, Kyoto, foråret 2020 (Fot. Haruo Sakurai, Kogakkan University)

² Se <http://yokai.com/>

³ Billede og oplysninger fra Theresa Machemer, "Amid Pandemic, Artists Invoke Japanese Spirit Said to Protect Against Disease", *Smithsonian Magazine*, March 27, 2020. Website besøgt d. 30.3.2020.

”Bede-mølle” med *Oharae-no-kotoba*, Goo-jinja, Kyoto

(Foto: Esben Andreassen)

Et andet sted i Kyoto, ved Goo-jinja tæt ved det gamle kejserpalads, findes denne ”tromle”, som virker som en tibetansk bedemølle: Når den sættes i rotation opsender den den bøn, der er indskrevet på stenen. Og bønnerne er *oharae-no-kotoba*, ”den store renselse”, som normalt fremføres to gange om året, d. 31. december og d. 30. juni. Men også ved større katastrofer, som ved den store tsunami i 2011, *Tohoku daishinsai*. Nu tages den ibrug i mange helligdomme uden for turnus – og menigmand kan bidrage ved at besøge Goo-jinja.

Oharae-no-kotoba findes i dansk oversættelse blandt andet i *Japanske religioner* (Forlaget Univers 2013). Bønnen følger ritualer, hvor landets urenheder og synd overføres til træspåner og sættes ud på floder, hvorefter urenhederne ender i havet. En japansk udformning af synde- og renselsesmotivet.

Yamabushi *goma*-ritual ved Kinpusen-ji, Yoshino

Yamabushi ("de der sover i bjergene") var omvandrende asketiske healere tilhørende *shugendo*-religionen. Den blev forbudt, da Japan blev vestligt orienteret i Meiji-tiden, men er i dag tilladt.

Yamabushi-asketerne kombinerer shinto, buddhisme og daoisme i deres ritualer, og de havde en speciel funktion som helbredere i lokalbefolkningen. Det skete gennem opførelse af *goma*-ritualer (*goma* fra sanskrit *homa*, en forbindelse til det vediske ildoffer), hvor ilden er renselsesmidlet. Derfor er det nærliggende, som det ses på fotoet, at yamabushi træder i funktion i dagens Japan. Begivenheden blev streamet og lagt på nettet.

(Mainichi Shinbun, engelsk udgave, 7.marts 2020)

Goma-ritualet fortsættes i den nye religion, *Agonshu*. Opslag på religionens engelske hjemmeside gav dog ikke noget resultat i coronavirus sammenhæng.

Tenrikyo

Den meget ældre ny-religion, *Tenrikyo*, har som andre religioner aflyst det månedlige bønnemøde d. 26. marts, på grund af smittefaren, men på den engelske hjemmeside ligger uddrag af den ledende præsts bøn d. 14. marts. Præsten Yoishiro Miyamori sagde: "Lad os som følger vejen, mens vi afventer forældregudens⁴ hensigt, sammen forpligte os til at udvikle vore sind for at frelse andre og til at spille en ledende rolle for at yde gensidig hjælp. Lad os udføre den daglige bøn og den månedlige bøn i *jiba*'en⁵ og i vore respektive lokale kirker og andre steder for tilbedelse ved at føre vore sind sammen, alle vi der følger vejen. ... Lad os sammen bede for at spredningen af denne sygdom bringes til ophør, og lad os sende vore tanker til de som lider i den nuværende situation som følge heraf."⁶

Tenrikyo lægger i sin lære specielt vægt på frelse fra sygdom, som ses som tegn på, at mennesker har fjernet sig fra forældreguden *Tenri O no Mikoto*. Religionen forkynder en optimistisk livsopfattelse, hvorfor coronavirusen giver anledning til teodice-overvejelser: Hvorfor lidelse når guddommen kun vil mennesker det bedste?

Happy Science

Religionen, som oprindelig hed *Kofuku no Kagaku*, blev grundlagt i 1991 af Okawa Ryuho (f.

4 *Tenri O no Mikoto*. Se Esben Andreasen og Finn Stefansson: *Japans religioner – i fortid og nutid* (Gyldendal 1986), s. 129-43.

5 Tenrikyos vigtigste helligdom i byen Tenri.

6 https://online.tenrikyo.or.jp/?p=7456&fbclid=IwAR1mjCR_SuPYDhZuYdhnUjR0c7rm-WJAACslp6FO4gbm-ng4IXSY_ENerQc

1956) og han er stadigvæk den eneste autoritet.⁷ Han har fremstillet religionens kosmologi med guden El Cantare i centrum, som alle andre guders overgud. Han udgiver en lind strøm af bøger indeholdende profetier og livsfilosofi, og i de senere år en række bøger, hvor han blandt andet mener sig i stand til at røbe de inderste tanker- såkaldte ”spirituelle budskaber” - hos en række døde og nulevende personer: senest Putin og Xi Jinping.

Hans eget budskab i forbindelse med coronavirusen giver ham anledning til at anbefale en meditationsform, kaldet ”det gyldne smør meditationen”, som hjælper den mediterende til at styrke sit immunforsvar. Hans forklaring på mangel på immunforsvar er den enkeltes frygt eller angst, men den kan overvindes ved tro på El Cantares gode vilje – og meditation.⁸

En anden side af Happy Science er den politiske. Religionen er stærkt højreorienteret og anser Kina for hovedfjenden i denne verden.⁹

(Skærbillede fra YouTube)

Shinbuddhisme

I stærk modsætning til Happy Science står de etablerede buddhistiske religioner, her repræsenteret ved *Jodoshinshu*, i vesten kendt som shinbuddhismen.

Nu afdøde professor Eryo Minoura har beskrevet shinbuddhismen som den gren af japansk buddhisme, der mest ligner pietismen – altså sammenlignet med kristne retninger. Tro og inderlighed i troen er varemærket. Enhver troende må affinde sig med *karma*-loven, at det er tidligere handlinger – fysiske, verbale og mentale – der afgørende former livet – og som stiller den enkelte overfor coronavirusen. Udvejen ligger ikke i dette liv – selv om der findes en fri vilje, så man kan forbedre sin karma – men i det kommende liv i Det Rene Land. Det kræver ubetinget tro

⁷ Se Andreasen og Borup: *Japansk religion* (Forlaget Univers 2013), s. 163-70.

⁸ Se japanskreligion.dk, teksten ”Hvordan bliver man immun overfor coronavirus?” i afsnittet Nye Religioner.

⁹ Se japanskreligion.dk, teksten ”Coronavirus er en guddommelig straf over det kinesiske kommunistparti” i afsnittet Nye Religioner.

på Amida-buddha, som så er garanten for, at man genfødes.¹⁰

Konklusion

Fremstillingen ovenfor kan let give indtryk af, at enten er man shinto-tilhænger og går til helligdommen, eller man tilhører en ny religion og lytter til grundlæggerens ord, eller man er buddhist, osv. Men sådan en enten/eller holdning (eksklusivitet) er ikke-japansk. Både/og (inklusivitet) er i langt højere grad kendetegnende for japansk religiøsitet. Det vil sige, at samme person kan købe en *amabie*, lytte til en bøn fra Tenri, gå igennem en shinto *chinowa*, men samtidig opfatte sig selv som buddhist.

Det ligger i japansk mentalitet at være pragmatisk, og tænke ”det kan jo være, at der er noget om snakken” og ”det kan jo ikke skade at forsøge”. Religionshistorikeren Ian Reader¹¹ citerer et populær japansk ordsprog: ”Man vender sig mod guderne i urolige tider” (*kurushii toki no kamidanomi*), som ofte blev brugt af japanske studenter, når han spurgte dem, hvorfor de opsøgte både helligdomme og templer, for eksempel i eksamensperioder.

Det samme gør sig gældende i den nuværende coronavirus pandemi.

¹⁰ Se japanskreligion.dk, teksten ”En shinbuddhists tanker om virusepidemien” i afsnittet Buddhismen.

¹¹ Ian Reader: *Religion in Contemporary Japan* (Macmillan 1991), s. 20.